

Kdo by to byl jak živ řekl, že veliký, krásný statek nebožtíka Ondřeje Ducháče dostane takovou hospodyni!

Čeho se člověk nejméně naděje, přihodí se, a čemu se někdy nejtuzěji brání, nastane. Lidé se ovšem divili, ale na konec, jak už bývá, řekli: „Mělo tak býti — osud!“

Jiní dodali: „Dobře, že se nebožtík starý Ducháč toho nedočkal. A což stará! Ta tomu nejvíce bránila, a přece —“

„A přece všecko tak jako za ní! Na dvoře, v komoře, na půdě, ve chlévě, na polích i v lese, všecko tak jako za nebožtíků, ne-li lépe. Umí to ta ženská ňáko vésti!“

Pak si všichni sousedé zvykli, a nová hospodyně jako by od nepaměti na Ducháčově statku hospodařila. Jen to jí ženské nemohly prominouti, že všem jejich spolkům se vyhýbala. Nechodilať do sousedství, na přástvy, nedávala žádné traktace, nic; žila o samotě, jako by s tímto světem nic míti nechtěla.

Z lakomosti tak nečinila, nebo každý žebrák odcházeje od jejích dveří přes celý dvůr až za vrata děkoval za tak hojný milodar.

„Ba, brachu milá!“ odpověděl starý Kopeckých výminkář své snaše, když tak o Ducháčové hovořila. „Není divu, že na lidi nejde. Kdo tolik od nich zkusil, ten je tuze v lásce míti nemůže.“

„Ba tak, a něco jí asi trápí, pořád je bleďa, jako stonává.“

„Holečku, jsou nemoci a ty žádný felčar ani doktor nevyhojí. A jaká to byla ženská! Pamatuju jí jako děvče. Roveň jí nebylo na celé kola tuře!“

Ba nebylo —

Od těch dob však minulo mnoho let. A stíhá-li člověka po všechen mladý věk neštěstí, nezažije-li žádných radostí, což divu, že mysl jeho i potom se ze chmur neprobere, když v pozdějších letech štěstí naň se usměje, a veselejší, slunnější dnové mu nastanou.

Mýlil by se každý, kdo by si Ducháčovou slabou a jako sklíčenou představoval. Jen se podívejte! Stojí zrovna uprostřed dvora, vysoká, silných ramenou a zrovna pravou rukou něco rozkládá. Rozkazuje čeledínovi a pohůnkovi před ní stojícím, a jak to umí! Řeklo by se „ženská“! — ale na slovíčko poslechnou. Nemožná jí odmlouvati, zvláště pohlédne-li na člověka tím přísným, šedivým okem. Bleďa je, to pravda, a mnohá vráska vryla se již také do tváře, jejíž výraz někdy tak milý, nyní přísný jest. Zdá se mnohem starší nežli jest, ač přímá, pevná její chůze o mladším věku svědčí.

Že tak bystrou chůzi měla, to se jí ještě pamatovalo z mladých let. Přešla ona té země! Nebyla sice nikde ve světě, ale tu pohorskou dědinu, její doly a stráně, lesy i úvaly, cesty i tajné stezky houštinou změnila bůhví kolikráte, ve dne, v noci,

v pravém poledni, o samé půlnoci, v každou hodinu noční, a vždy v nebezpečnosti, ve strachu před těmi zelenými kabáty, auseráky.

Bylať za svobodna pašeračkou.

Tenkráté to bylo, jak starý Kopecký povídal, že jí žádná na celé kolatuře nebyla rovna, tenkráté byla vzrostlá jako nejrovnější jedle, a pohyb, chůze — bystrost mladé laně.

Říkali sice tenkráté, že neslušno, aby se tak mladé, podobné děvče tímto divným řemeslem zabývalo. Řekli jí to nejednou, ale nenechala toho. Snad že tomu od maličkosti zvykla, snad že její tatík jinak nedal, po němž tu svou odvážlivost, obratnost i chytrost pašerskou zdědila.

Byl to starý podloudník, jenž mimo to ještě všelijak se živil. Měl chalupu o samotě, u lesa, kdež nejednoho zajíčka i srnce střelil nebo do ok chytil a pak ve městě prodal. Tak se o něm mluvilo, než ani hajnému, ani myslivci, ani pomezným strážníkům nepodařilo se, aby ho dopadli.

Chytrý, obratný byl, ale také drsný, tvrdý. Každého zkrátka odbyl, vše pověděl přímo do očí. Tím se zajisté stalo, že starý Domáň mnoho měl nepřátel, a ti, jak už bývá, roztrousili o něm divných řečí.

Tak několikráté, když v okolí krádeže se staly, přišla komise vyšetřovat a prohledávat Domáňovu chalupu, ač nikdo majetníku jejímu svědomitě do očí říci nemohl, že by byl kdy neprávem něco vzal, co by za nehet padlo.

Zajícové, koroptve a srnci to bylo něco jiného! Starý Domáň se vždy rozlítil, že jej v takovém domnění měli, a byl za to k lidem ještě urvalejší než kdy jindy, tak že se ho i báli.

Žena mu před lety zemřela, na své samotě žil s dcerou Voršilou. Když dorostla, chodívala obyčejně sama v lesích, polích, přenášejíc z Pruska zboží, a nikdo na ni nic nečestného nevěděl. Bylať přísná, jako její otec.

Milenců by byla dost měla, každý však odešel s nepořízenou. Ale jako každá květina rozkvetne, musí snad také každé srdce lidské jednou rozkvést; a to, co dlouho se bránilo jaro pohostiti, co pořád chladem chtělo se krýti, vypučí pak znenadání žhoucím květem; v tom pak, když jeho květ zvadne nebo zahyne, pro jiný více ani síly ani místa nezbyvá.

Hoši jako jiskry, bujní, smělí ucházeli se o kurážnou Domáňovu hezkou, mladou pašeračku, ale všechny odbyla. Jen tichý, skoro nesmělý Ducháčův Vít zvítězil nad tím děvčetem.

Říká se: pnivý břechtan ovíjí se kolem dubu, slabá žena lne k silnému muži, o něho se opírajíc; ale tu to bylo zrovna naopak. Byly to protivné, různé povahy a přece k sobě přilnuly, porozuměly si. Snad našla Voršila u Víta, čehož hledala, a čehož všichni ostatní nápadníci neměli: upřímnost, hluboký, opravdový cit. Toho-li žádala, mohl jí Vít arci ze všech nejmilejším býti. Citlivý byl, měkkého srdce, oddaný, plný srdečné upřímnosti. U něho

mohlo okřát a si odpočinout to děvče z lesů, jehož otec se nikdy s ním nemazlil a nikdy mu lásku svou nedal slovy na jevo.

Tak si porozuměli. Vídali se tuze často, a nikdo jim v tom nepřekážel. Za vesnicí na půl cesty k Domáňově chalupě byl důl pod lesem, neveliký, útulný, milý.

Víta nikdo nehlídal, a Voršila chodila beztoho pořád pod širým nebem. Tak často, co starý její otec, kterému již nohy pomaloučku službu vypovídaly, doma před chalupou sedě počítal, kde asi v lese na hranicích jeho děvče je, sedalo toto v dole pod lesem, a ne samo.

Jak nad tichou krajinou hvězda vzplanula, již tam čekal Vít nebo jeho milá. Měsíc svítil i nesvítil, na nebi hvězdy vycházely i zapadaly, Vůz, Kuřátka i všecka hvězdná družina, a ti dva lidé sedali na dole, nedbajíce nebes, ani tmy ani světla. Zapomněli na ves, na rodiče, na lidi vůbec. Zdálo se, že po tu dobu v nich nový život, jedna duše. Byly jako dvě květiny, jako dva mladí stromové, jichž blízoučké koruny k sobě se kloní, ševelí a se třesou.

Žili chvíle tiché, blažené a přece plné vášně, aniž o tom věděli nebo na to myslili. —

I stalo se, co se státi musilo. Ale Voršila ve Vítovi všecka žijící nelekla se příliš. Věřila, že splní, co slíbil, a hoch ten také myslil, že vykoná, nač byl slovo dal. Měkká jeho povaha měla obstáti zkoušku, a ukázalo se, že není s to, aby odporoval, odolal a vytrval. Soužil se, to pravda, ale přísní rodiče

všecko na něm zmohli. Zřekl se Voršily, nechal ji v hanbě, nepojav ji za ženu, jak jí byl na dole svato-svatě sliboval. Zároveň chodil ještě pod les do dolu, aby tam s Voršilou promluvit mohl, a když jí tam nenašel, když tam na ni nadarmo čekával, hledal ji jinde, stopoval, čekal, číhal, stíhal, ale přece s ní nepromluvil. Nechtěla ho viděti, vyhýbala se mu, a když se k ní přiblížil, odbyla jej tak přísným pohledem, že se neodvážil. Prosil ji a plakal, ale všechna řeč byla marna. A to děvče tenkrát nemělo domova, otce, neměla místečka, kde by si odpočinouti mohla! Starý Domáň poznáv hanbu dcery své, vyhnal ji z chalupy a nechtěl se k ní znáti. Tak bloudila dědinou jako jindy, živíc se bídne pašerstvím, až nadešla její hodinka —

Zrovna když se z Prus vracela, za časného jitra to bylo na orosené mezi pod keřem planých růží. Tam ji šťastně našli a odvezli do vsi, již ne samu, ale s děckem, děvčátkem.

Vít jí posílal peníze, i jinak pomáhal, ale všecko Voršila zamítla, nepřijavši ani za haléř. Ještě nevyházela, již ji stihlo nové neštěstí. Bylo to zrovna v tom rozbouřeném čase, roku 1848.

Tenkrát přišla ta konstituce, již si lidé tak divně a nerozumně vykládali. Nastala doba, kdy nebylo vlastně žádného pořádku a úřadové ničeho nezmohli. Lid se chtěl sám spravovati a spravedlnost konati, při čemž se mnohého násilí a nepráva dopustil. Tenkrát u nás v pohorské dědině, jako snad jinde, jali se lidé zloděje a jiné škůdce stíhati a je

trestati. Soudili mnohé, pravé i nepravé, i takové, na které jen důmnění nebo i zášť měli. Tenkráte v Mezi-
lečí, Skalici a na Hoříčkách schytáno přes patnácte
zlodějů a po několik dní, dnem i nocí mladí i staří,
mužové i ženy je trýznili a mnozí z nich kyji až do
smrti ubiti jsou. Za Náchodským zámek také na
mnohých „spravedlnost“ konána. Nikdo by to ne-
řekl, že za našich časů takové ukrutnosti státi by se
mohly. Bili ty ubožáky, plvali na ně, špendlíky za
nehty jim zaráželi. A mezi těmi nešťastníky byl také
starý Domáň. Zůstal za mrtvého na místě ležeti,
až se nad ním přece smilovalo několik lidí, kteří jej
odtud odnesli a rány jeho obvázáli. Pak byl do-
praven do své chalupy. I přišli a řekli dceři jeho:
„Voršilo, tvého tátu na půl ubili a je sám v cha-
lupě —“

Již by ji byl nikdo ve světnici neudržel. Nebyl
ještě její čas, nepřešlo šestinedělí, ale zabalivši
dcerku do chatrných plenek a peřinky, odebrala se
k černému lesu, pod nímž sám a sám v tmavé, nízké
světničce starý pašer ranami zohavený ležel.

Není divu, že se potom nikdy Voršile veselost
nevrátila, že zůstala napořád jako zaraženou, přís-
nou i nelaskavou. Byla by se živým bohem zapři-
sáhla, hrdlo své vsadila, že otec její jak živ ani za
makové zrno neodcizil; a nyní, když popatřila na
ubohého starce! Je na světě spravedlnost?

Jaké hořké hodinky tenkráte to byly, jakými
bolestmi a starostmi ve dne v noci sklíčena byla, to
asi sama věděla nejlépe, ale jak živa nikomu, leda

potom své dceři, se nezmínila o tom ani slovíčkem. Měla ošetřovati děcko, těžce nemocného otce, pro ně a pro sebe vydělávati, aby nezašli hladem, a všechno to dokázala, nepřijavši ani zrnka, ani špetky mouky od Víta, jenž jí dost a po tajmu posílal.

Přišli lidé, domlouvali jí, aby alespoň Vítovi to k vůli udělala, že se soují, chřadne. Povolil prý rodičům, ale aby se ženil, to že na něm dokázati nemohou. Zbledla prý, ale pak podívala se na dítě a otce, a řekla ženě, jež jí ten vzkaz vyřizovala, aby jen Vít zapomněl a se oženil.

Říkali, že je paličatá, bez citu, tvrdá, ona však se jen trpce usmála, když o citu a tvrdosti slyšela.

Starý Domáň konečně po dlouhém čase se pozdravil, než bylo by lépe bývalo, kdyby pán bůh si ho byl zavolal. Zchromen byl na všechny údy a k práci neschopný. Dostal trhání a škubání do celého těla, a bylo líto se podívati, když tomu starci, jindy tak zdravému, železnému muži, při každém kroku ruce, nohy, celé tělo strašně se zkrucovaly. A tak o holi belhal ode vsi ke vsi žebrotou, nebo Voršila, ač pracovala za dva, nebyla s to všechno k živobytí potřebné vydělati.

Pak se jí ulehčilo a otci také. Zemřel. Voršila s dceruškou osaměla. Byla dosud statnou, podobnou ženskou a mohla se i vdáti. Starší již vdovec, chalupník, mnoho si ji nadcházal, ale darmo. Zůstala svobodnou a živila se pašerstvím a tím, že lidem na polích pomáhala.

S Vítem, jak ani jinak možná nebylo, setkala se několikrát, ale mluvila s ním jako s cizím, jako by jak živi v dolečku spolu ty světlé i tmavé noci ve štěstí i v lásce nebyli trávili.

Jako nebožtík otec její, když žebrotou chodil, o Ducháčův statek ani nezavadil, tak nesměla nyní ani její dceruška Verunka tam přes práh. Ale přece, když jednou v neděli odpoledne ze vsi přiběhla a matce stříbrný peníz ukazovala, co jí mladý Ducháčův hospodář daroval, nezahodila jej, ani nevrátila; ale pojavši dítě na svá kolena, přitiskla jeho hlavičku na svá prsa a z těch jindy tak přísných, šedivých očí řinuly se jasné slzy a stkvěly se na tmavých, hebkých vlasech malé Verunky jako rosa.

Ba jsou rány, dobře to starý Kopecký povídal, a ty žádný felčar, ani doktor, ba ani ten, kdo je způsobil, nevyhojí!

Tak mījely časy. Voršila, snad že navykla, neodřekla se pašerského řemesla a brávala dcerku, když povyrostla, s sebou. Nejedno nebezpečení přestála, nejednou musila, stíhána jsouc, zboží zahoditi, ale po druhé vše napravila a nahradila. Za ty hořké, bolestné chvíle, kterých byla dost již zažila, měla útěchu nyní ve Verunce, která rostla jako konopí, zdráva jsouc a hezká jako někdy její matka.

Za to tím smutněji bylo u Ducháčů. Staří naléhali na Víta, jedináčka, aby se oženil, aby mu mohli statek odevzdati a ostatek života v bázni boží na

výměnku trávit. Nebyl však do ženění skočný, stále odkládal a přitom se víc a více trafil. Zbledl, pokašlával; darmo mu dala matka úbytě zažehnati a jej přeměřiti. — Doktorili dost a dost, ale jaké to mělo účinky, viděti z toho, že stará nejednou teskně povídala mužovi: „Ba že my ho přečkáme!“

Ale nepřečkali. Nejprve odnesli hospodyně ze statku, a brzo po ní muže. Vít byl sám a převzal hospodářství. Co mu na plat! Sotva že hospodařiti začal, musil ulehnutí. Pak měl námluvy. Poslal staříckého kmotra do chatrče Domáňovy pod les, požádat Voršilu, aby přišla s dceruškou na statek.

Kmotr jí všecko jak náleží vyložil a do duše promluvil, aby nechala těch hněvů, že chce Vít všecko napravit, a zvláště že chce dát dítěti svému čest a jméno. Voršila slíbila, že přijde, kmotr však neslevil, až vzala dítě za ruku a s ním se tam odebrala.

Bylo již podvečer, když vstoupila k Vítovu lůžku. Mimo starého kmotra nebyl nikdo v jizbě. Ten později vypravoval, že jak živ si nepomyslil, že ta přísná Voršila tak se rozplakati dovede. Ba měli proč truchliti — to pro zmařený věk, mladý život.

Voršila zůstala již s dcerkou na statku u těžce nemocného Víta. Šlo to s ním tuze kvapně s kopce; všecko odkládání bylo by škodné a proto učinil nápravu na lůžku, s kterého neměl již povstati. Přišel z městečka kněz a odbyl na statku Ducháčově odavky. Takovou svatbu žádný nepamatoval: ženich na smrtelném loži, nevěsta bledá, smutná.

Nedlouho po svatbě udělal Vít pořádnost. Odkazoval všechno Voršile, ale ta nic nepřijala, a tak ten pěkný, veliký statek zapsán v poslední řádné vůli jediné dceři Vítově, Verunce.

Asi za týden potom odešel mladý hospodář za svými rodiči na pravdu boží.

Voršila stala se hospodyní na statku své dcery. Verunce bylo tenkrát deset let.

Pamatovalo se jí, že útlé mládí své v lesích ztrávil. Narodilať se na zelené, orosené zemi, pod širými, jasnými nebesy, a první, kdo ji pozdravil, byli ptáci v polích, a první, kdo ji zulíbal a podaroval, ranní vítr, jenž na plačící děcko z kvetoucího keře šípkového růžové hebounké listy svanul. Vyrostla v chaloupce pod lesem, v boru, jako polní květina, málo na lidi přicházejíc, stále ve společnosti své vážné, přísné matky. Když tato po selkách ve všech zboží své roznášela, setkávala se Verunka s malými dětmi.

Hrály si, přibochila se směle k nim, než netrpěli jí ani chlupci ani děvčata, odpuzující od sebe tu vetřelkyni. Když pak ji mezi sebou nechali, sužovali ji mnohdy, tak že nejednou strhla se váda a křik, a tu pak plísnilo ji staří, že je takový divous, že s nikým se nesnese, ano i matka nejednou ji kárala, proč mezi ně jde.

Tenkrát zaslechla častěji od starých divné slovo, kterému nerozuměla a které pak mladí opakovali. Nevěděla, co znamená, ale cítila, že to něco ošklivého, nebo tak jí spílali, když ji chtěli co nejvíce

rozhněvati. Žalovala matce, ta však zchmuřila přísný obličej a obyčejně dcerku k sobě přivinula mlčky nebo ji konejšíc.

Co se na statek dostaly, všecko se změnilo. Měly se lépe, netoulaly se v polích a lesích, aniž třeba bylo noclehovati v chalupě pod lesem anebo ve vseh a ve chlévech.

Verunka nechodila si už tak sprostě. Matka pořídila jí šatečky, že málokterá ve vsi takové měla, že se až děvčata u ní zastavovala, závistivě vše prohlížejíce. A také Verunku nikdo od sebe neodstrkoval, ani chlapci, ani holky, ani staří. Nejen že ji mezi sebou trpěli, rádi viděli, ano zvali ji k sobě.

Než nebylo tomu dávno, co jinak s ní nakládali, a bystrá Verunčina hlavička tak hned a tak snadno nezapomněla. V mladistvé duši hluboko utkvěly dojmy častého pokoření a mnohé pohany, ba ani ono ošklivé slovo jí nevymizelo, a to pak tím méně, když porozuměla, co znamená, kdy pochopila, co matka zkusila, vytrpěla, než v tato místa se dostala. A tak se stalo, že se Verunčino jednání a chování nemohlo všem zalíbiti, že tu a tam o ní povídali, jak ten cvrček zpyšněl, jak všechny zkrátka odbývá, ba šašky sobě tropí.

A jak dorůstala, bylo ještě hůře. Hřebínek jí prý tuze brzo narostl, že je pošklebná a paškrtná. Nemluvila s každým, nechodila s každou a když, tak jen aby si nabírala. Ale kdyby ji doma o samotě

s matkou sedící a mluvící spatřili, neříkali by, že je tvrdá nebo necitelná.

Jak často v neděli odpoledne i navečer, kdy děvčata, hoši u muziky se scházeli, sedávala s vážnou mateří před okny pod javorem anebo za statkem na sadě, aniž sebou trhla, nebo zatoužila, když od hospody až do milého zášeří košatých, starých stromů zvuky veselé hudby lichotný větřík zanášel. Mladá i stará hovořily o časech minulých, o milých osobách, o čase budoucím. Ten tam byl smích, škádlivý, posměšný výraz, jak jej obyčejně na tváři Verunčině vídati bylo. Seděla jako pěna, napjatě naslouchajíc, a stávalo se, že oči se jí zarosily. Když potom nová hospodyně dva nákladné, na hřbitově nyní nejkrásnější pomníky postaviti dala, jeden muži svému a jeho rodičům, druhý pak svému nešťastnému otci, rozplakala se vnučka usedavě, když kněz zlacený kříž na hrobě nebohého děda světil.

Již přicházela do věku, kdy kmotry, tetky i mateře počínají vzpomínati na ženichy a na vdavky. Ženské ve vsi přetřásaly již také, kdo by tak Verunku za ženu pojmouti mohl a o ni se ucházeti směl; než matka nepromluvila ani slovíčka. Ale jisto jest, že na to myslila, a jak často a upřímně! Mělať jen to dítě, jen tu jedinou radost na světě, a nebylo divu, že tak pečlivě uvažovala a že jen tak na kvap a bez rozmyšlení ji vdáti nemínila. Již mládenci začali se o kvetoucí, bohatou Verunku ucházeti a na statek Ducháčův docházeti. Ale žádný

z nich dlouho nechodil, a každý odešel s nepořízenou.

„To je ze staré,“ říkali mnozí. „Vida, jak ta mamona světská člověka změní. Sama bývala ráda, když se najedla, a teď si tak vybírá pro svou dceru. Nikdo jí není dost bohatý a čeká snad, až nějaký kníže pán přijede. Ale tak to bývá, ti, co najednou zbohatli, oslepnou —“

„Ba věřte, že to není starou, ale to ta Verunka — ta hošice. Dělá si jen z hochů blázny. Jen ať ji pán bůh nepotrestá —“

Ba věru, že si chasníků málo vážila. Mnohý se již zaradoval, on že vyhrál, ale minulo několik dní, rozplynulo se potěšení jeho jako jarní sníh. Verunka se na některého usmála, hodila po něm svým jiskrným očkem, odpověděla na jeho řeč laskavým slovem, a již byl chycen. Dovedla každému udělati. Když tak osmělen zavedl řeč na srdce, lásku, neb dokonce snad na ruku a oddavky, dala se mu do smíchu, jenž tak zvučně, vesele zněl, ale jonáka buď bodl, nebo rozhněval i urážel.

Škodilo jí to dost u lidí. Šla o ní řeč, že sama si hochy nadchází a k sobě vábí, že nejedná, jak by se na takové děvčátko slušelo, slovem že je hošice. Vzbudila i mnoho hněvu i zármutku. Nejedem jonák, který již milou měl, opustil ji, když Verunka svým jiskrným okem a jasnou, svěží tváří loudila. Jak potom pykal, poznav, že se mýlil, že je oklamán! A to děvče, pro které nevěry se do-

pustil, nelitovalo pranic a jen se smálo. Zdálo se, že Verunka ani srdce ani svědomí neměla.

Teď však častěji než kdy jindy vyhledávala samotný kouteček, ať v komoře své ať na šerém sadě, a tu často zamyšlená sedala. To pak už nebyla ta čtveračivá, usmívavá Verunka, která hochy tak beze všeho odbývala, ale vlastní dcera přísné Voršily.

To děvče, bystré a citlivé, ač nikde ve světě nebylo, poznalo dost lidí a zkusilo nemálo. Poznalo jen sobectví, vypočítavost, málo lásky a upřímnosti. Všichni je dříve odpuzovali, nyní se lísalí, a ti hoši! Mluvili jí do očí, jak ji mají rádi, a šilhali při tom na veliký, krásný statek. Pro něj snadno opustili děvče, že nemělo tolik jako ona, a když nepořídili, vraceli se opět ke staré lásce. Odbývala je, jak zasluhovali.

A přec jí nebylo veselo, nebyla vždycky šťastna. Nadcházely chvílky, kdy jí ani žerty a milostné pletky netěšily, kdy jí bývalo nějak úzko a jako prázdno v duši. Chtívala něco, toužila a nevěděla vlastně ani určitě, po čem. Tu pak bývala nejraději samotna nebo jen u matěře se jí uvolňovalo. Říkali, že je to děvče divné, jednou samý smích, rozpustilá veselost, po druhé samý rozmar, ba mrzoutství. „Ba tak to dlouho povede, až se zprotiví sama sobě i lidem!“ soudili.

Když pak Verunce bylo devatenáct let, tu jednou v letě podvečer na sadě matka do duše jí promluvila, vážně a srdečně, že už je čas, aby se rozhodla

a nějakého ženicha zvolila. Ona sama že už je stará, unavená, že by už ráda na výměnku si odpočinula.

Tenkráte v odpověď jí Verunka smutně zatoužila: „Ale když nemám nikoho ráda!“

Bylo oběma neveselo.

„Nutit tě nebudu, ale takhle zůstat nemůžeš,“ řekla matka.

* * *

Po vsi šla divná řeč.

Jarolím Smutných přestal chodit za Andulkou Dokoupilovou. Verunka stála právě na sadě, když děvečka vracejíc se z pole tu novinu přinesla. Mladé děvče trhlo sebou a upřelo udiveně oči na děvečku a pak prudce pravila:

„V hrdlo lžeš! To Jarolím neudělá —!“

„Už to udělal, co na plat!“

„A proč? Má nějakou jinou?“

„Kdož ví, co má za lubem, snad si našel nějakou bohatší!“

Verunka jako by se vzpamatovala a Verunkou se stala. Usmála se tak pohrdlivě a uštěpačně a hezký její obličej se při tom přeměnil. Děvečka již byla odešla, a děvče pořád stálo na tom místě zamýšleno. Zpráva ta na ni nějak podivně, vážně působila. Což, není divu!

Jarolím byl jediný synek, kterého neházela s ostatními do jednoho koše, ba kterého se ostýchala i bála. Nevěděla do něho nic, nepamato-

vala se, že by jí byl jak živ, chudému, pašerskému děvčeti, jediným slovem ublížil, ba často se jí ještě zastal. A když potom na statek se dostala, zůstal takovým, jako jindy byl, přímým a hrdým, jak si Verunka myslela. Nevyhledával ji, nelahodil jí jako ostatní, ale nevyhýbal se jí. A když se s ní setkal, mluvil s ní bez obalu, často jí odporoval, až se rozhněvala, ač potom v duchu přiznati musila, že měl pravdu.

Měl rád Andulku Dokoupilovou. Vídala je často o muzice, neb když spolu z kostela šli. Z každého hnutí, pohledu bylo patrno, jak se rádi mají, až někdy Verunka uprostřed veselí se zarazila a oči skoro závistivě na ten párek upřela. Několik hochů opustilo své milé a přišli k Verunce, jen Jarolím se nezpronevěřil. I jinak mluvili jen pěkně o něm. Byl z malého městečka druhý syn, pracovitý, žádný outrata, a choval rodiče své ve vážnosti.

A ten, kterého si jediného vážila, dopustil se nevěry jako ti ostatní, a zajisté také pro takovou příčinu. Je jako všichni, jeden jako druhý, není žádného mezi nimi, který by kousek úcty a lásky si zasloužil.

Verunka byla tou zprávou rozčilena. Najednou pozvedla zamyšlenou hlavu a začervenala se. Pak zjevil se jí na rtech ten zlý smích, kterým hochy obyčejně častovala.

„Jarolíme! Jarolíme!“ zvolala nahlas. Šelť opodál stezníkem ten, na kterého byla myslela. Jindy by té odvahy nebyla měla, naň jen tak zahalekati, ale

teď se ho již pranic nelekala. Obrátiv se, popošel k ní několik kroků. Byl to hezký, statný hoch. Hleděl na ni vážně, zamyšleně, oči mu nějak zvláště zahořely, any v tvář Verunčinu se upřely.

„Hledáš ztracenou, nebo vlastně zahozenou lásku, že tak —“

„Na vašem sadě bych ji nenašel!“ odtušil zkrátka.

„Kdož ví?! Člověk musí hledat!“ Usmála se a zářícím okem hleděla mu do tváře.

„Kde nic není, ani smrt nebéře,“ odtušil vážně.

„Ve mně se mýlíš, Verunko!“

Zarazila se.

„Cos to myslil, že kde nic není —“

„Co ti na tom záleží? Kdo si z lásky a ze srdce smích tropí, ten žádného nemá a tomu je jedno —“

„Oho, nemluv o srdci ty! Podívej se k Dokoupilóm a uvidíš, jak Ančka pláče!“

Za okamžik mlčel. Pak promluvil:

„Co se stalo, stalo se po dobrém uvážení a ne bez příčiny. Nemusíš se tomu smát. Nemysli, že jsem to udělal pro tvůj statek nebo pro něco takového —“ Řeč zněla hrdě, pak mírnějším hlasem dodal. „Buď s pánem bohem!“ a odešel kvapně.

Verunka hleděla dosud v onu stranu, kterou byl zašel. Nebylo jí volno. Doufala, že jej vytrestá, jemu se vysměje, a cítila, že sama prohrála.

Jen tak ledabylo to děvče nenechal — nebyl by přece takový jak ostatní? Proč Aničku přestal míti rád? Proč?

Verunka neviděla Jarolíma dva dny, a třetího zaslechla, že odešel ze vsi, do služby. Zalekla se té zprávy a toho dne pořád naň myslila. Vzpomínala, jak s ním mluvila, jak mu snad křivdila, a zas znělo jí jeho mírné, skoro srdečné: „Buď s pánem bohem!“ To už věděl, že půjde pryč, a loučil se s ní. Hnětla jí jeho vypočítavá slova, chtěla se naň mrzeti, ale zas přemýšlela: „Nemá-li on pravdu?“ A opět: „Proč Aničky nechal?“ Nikdo o tom nevěděl, jen tušili a hádali, až se jí něco doneslo, co ji překvapilo.

Řekla prý Anna Dokoupilová, že ji opustil pro Verunku, že to dobře poslední čas pozorovala, jak na ni hledíval, proč býval tak zamyšlen. Láska má bystrý zrak, ale kalený zhusta žárlivostí a tu pak se často mýlí.

Nedal na sobě znáti nic, neprozradil se ani pohledem, ani slovem, ba mluvil s Verunkou příkře. Jarolím je však hrdý, nevěřil, že by Verunka srdce měla, nechtěl snad dojíti pokoření, jako všichni ostatní, a proto snad mlčel, se přemáhal, proto odešel do cizí služby. Takové a podobné myšlenky jedna po druhé přicházely do té mladé hlavy, až z nich byla celá osnova, která bránila všem rozpustilým a veselým.

II.

Všecko do času. Sejde s očí, sejde s mysli. Mnoho v tom pravdy. Řeči o náhlém a nenadálém odchodu

Jarolímově umlkly; Anička se také upokojila a zanedlouho měla jiného milého. Je to snad také štěstí, v čí srdci láska tak rychle vykvete, rozkvete a, když odkvete, znova zanedlouho novým květem vypučeti může.

Než každá půda, každé srdce pro takové kvítí není.

U Ducháčů na statku šlo vše, jako jindy chodilo. Verunka již se nezmiňovala o Jarolímovi, ba vycházela zase do vsi, k muzikám, a tam se veselila jako jindy. To však dlouho netrvalo. Byla jako unavena. Nikdo nepozoroval změny, jen matčinu bedlivému zraku neušlo ani hnutí.

Nadcházel ponenáhlu čas žní. Na polích obilí žloutlo, vlníc se zlatými vlnami. Tou dobou chystal se veliký houf na pouť do Vamberžic. Starý vůdce obešel stavení a sebral od účastníků příspěvky, neboť, než odejdou, bude kněz sloužiti mši svatou na šťastné vykonání pouti a sám potom houf kus cesty vyprovodí. Když přicházel vůdce ke statku Ducháčovu, zahlédla jej hospodyně a řekla vážně dceři:

„Verunko, ty bys měla zejtra jít. Jsem už stará a nemohu jen tak odskočit. Modlila bych se tam za tebe a prosila Pannu Marii, aby ti dala jiné myšlení. Takhle to nemůže zůstat. Jdi, obětuj tam srdíčko na dobrý oumysl, abys dostala takového, který by se ti líbil.“

Umlkla a domýšlela se, že to snad ještě trest boží, poněvadž sama v mládí tak vášnivě milovala, že dceřino srdce zůstává nedotknutým, ledovým.

„Půjdu,“ oznamovala ochotně a jaksi vesele Verunka.

Když pak starý vůdce ze statku odcházel, opakoval polo nahlas: „Vždyť jsem věděl!“ a nedořekl, že věděl, jak Ducháčová nejvíce dá; odděloval jen peníze: část na mši, druhou pro sebe, neboť mu selka na síni podstrčila, aby se po tom jejím děvčeti cestou ohlédl.

Ráno, raníčko probudila se Verunka čerstvá i veselá jako orosený květ, jako vlaštovička. Matka již vařila snídání, pak vázala do bílé plachetky bochník chleba a hrneček čerstvého, krásně žlutého másla a bělostného šťavnatého tvarohu. Zásobu tu ponese Kateřina, stará, věrná služka od let na statku sloužící, více již pomocnicí jsouc a rádkyní samé hospodyně. Již po návsi bylo viděti poutníky a poutnice ke kostelíčku na vrchu se ubírající, již s vížky zvonek volal na mši.

Verunka byla připravena. Světlý šátek pod bra-dičkou lehounko uvázaný zakrýval do pola tmavé dívčiny vlasy. Nedlouhá suknice, nízké střevíce přes bílé punčochy, plachetka na levé ruce, tak vystrojená, majíc malý uzlík přes bedra uvázaný, čekala tu Verunka, až matka Kateřině uzel se zásobou přiváže. A již se rozžehnaly, již vykročily. Matka vyprovodila poutnice před dvůr, znova jim ukládá, co se mají za ni pomodliti a obětovati —

teď zašly za stromy a jdou po vsi vzhůru do vršku, kde kostelík mezi stromovím se bělá.

Bylo krásné, červnové jitro, svěží a vonné. Cesta, ploty, křoviny i domky byly ještě v tmavém stínu, ale již prodírají se zlaté, dlouhé paprsky, chvějící a planouce světlými pruhy v korunách stromů, na oroseném, květném trávníku, překmitují nachýlené ploty a zlatí tu tam suchou cestu.

Kostelík stojí uprostřed tichého, malého hřbitova. Lípy a břízy stíní hustě obrubu i hroby, ale zář slunka hoří již v oknech kostelních a oblévá hlavní oltář zlatou záplavou. Houf poutníků, mužů i žen, mladíků i dívek shromáždil se v kostele. Kněz přišel k oltáři, varhany zavzněly a s nimi zpěv tu shromážděných. Časem, kdy varhany i hlasy umlknou, zazvučí veselý štěbet zabloudivšího sem ptáka, jenž zmateně sem tam se nalítav, na římse okenní usedá. Hraní a zpěv, zvonek i knězova modlitba dozněly, nastává šum a hluk.

Houf vychází z kostela, nad schody u hřbitovních vrátek se shromažďuje, rovná, teď kněz přišel a postavil se v čelo průvodu. Před ním vztyčil muž neveliký kříž se soškou Krista umučeného, nyní hojně ověnceného, červená korouhev vesele nad hlavami zavlála v ranním větru, a zlacený kříž její zableskl se ve svitu slunečním.

Již sestupují po kamenných schodech ve stínu lip, jimiž světlo jako laškujíc prošlehuje, záříc tu na šediny starých poutníků, tu na strakaté plachetky žen, tam na čerstvé tváře děvčat.

Jasným zvukem zazvučela píseň Mariánská.

Již sestoupili, přišli na plné světlo, kráčejí za kostel, za ves do vrchu klikatou, vozovou cestou. Lidé na poli pracující pozvedají hlav svých, hledí na pestrobarevný průvod zvolna se ubírající, naslouchají zbožnému zpěvu daleko zaléhajícímu.

Vzadu, skoro nejposlednější, kráčí Kateřina a vedle ní Verunka. Z té jako by všecka starost byla spadla, je jako jarní krajina, již zmizela dosud ji halící mlha. Došli vrchu, zmizeli ve stínech lesa, za kterým s poutníky kněz se rozloučil, prve jim požehnav. Poutníci jdou vysočinkou dále. Před nimi modravé, tu lesnaté, tam skalnaté hory, k nimž míří, vpravo, vlevo lesíky, obilí, tu ještě zelený oves, tam žloutnoucí žitko a ječmen, po stráních roztroušené, bílé chaloupky, na dolinách ve stromoví poklidné vísky, a nad veškerou krajinou pohorskou jasně modré, čisté nebe, k jehož výšinám mile zpěv bodře si vykračujících poutníků se nese.

Sestupují s výšiny, niknou v ouvoze, vystupují a zas strakatí se plíny, plachetky a sukňě žen i děvčat, zahýbají v pole, kdež jako by ve vlny hustého obilí se nořili; jest viděti ještě ramena, hlavy, teď i ta cesta mezi obilím se sklání, mizí, jen červená korouhev se třepetá, a zpěv zvučí, nyní také ta zmizela, kříž ještě bleskem zasvitl, a již jen slyšeti jasným, prohřátým vzduchem z dálky se ozývající, melodický, stlumený dozvuk pobožné písně: „Zdrávas Maria!“

Pohorská dědina tichne. Pracovníci, jež tu a tam na dolině i na stráních pod lesem viděti bylo, odešli. Paprsky sluneční padají příkře a vzduch se chvěje.

Nastalo poledne. Ticho, lesy jako bez šumu a bez hlasu; nesčetné mušky rojí se horkým vzduchem, bílé mraky jako by na své pouti se byly zastavily. Stínové jejich spočinuli na zeleném osení a na tmavých lesích.

Hle tam přes údolí! Přes potok po lávce ve stínu hustých olší přechází pestrý houf lidí, kteří dále do stráně klikatou stezkou stoupají, nechávající stranou vlídnou vesnici v klidu poledním na úpatí stráně odpočívající. Již vystoupili a stanuli na planině tam, kde dvě staré, rudokmenné borovice širokou korunu svou rozkládají. V jejich chladivém stínu utábořil se houf poutníkův, aby odpočinul a obědval.

A viz, sotva chvíle minula, již stanula na samém kraječku planiny na stráni švižná dívčina, opustivši stín i družinu. Jak mile se v jasném, prohřátém vzduchu štíhlá postava její obráží! Šáteček sklouzl jí do týla, jeden pletenec tmavých vlasů svezl se přes rameno na mladá, bělostnou košilkou zahalená ňadra a růžový fáborek jeho zatřepetal se ve větěrku, jenž dul do širokých, krátkých rukávů košile i do krátké suknice.

Teď pozvedla Verunka kulaté rámě, zastínila dlaní oči a hledí v dol, k tiché vesnici v hustém stromoví jako dřímající.

Neobzírá krajinu tak vážnou a krásnou na vše strany, ale patří jen k té výšce, kde však ani človíčka viděti není. Co tam chce viděti, koho snad hledá? Nehledá nikoho, nechce nikoho spatřiti, odskočila jen tak, jak si sama namlouvá, a přec hledí a hledí — Což by s také výše do tak daleka Jarolíma poznala, kdyby tak náhodou na cestu středem vesnice se vinoucí vyšel? Bláhová! Proč vzniklo v ní, ovšem jen na okamžik přání, aby aspoň věděla, na kterém statku slouží, aby viděla tu střechu, pod kterou bydlí snad v zármutku. Nebo něco v tom zajisté je, že z domova odešel.

* * *

Již došel houf cíle, již stoupá po četných kamenných schodech nahoru ke chrámu Panny Marie Vambeřické.

Dnes vykonávají první pobožnost, druhého dne záhy zrána půjdou po kapličkách kol vystavěných, po ambitech, budou se modliti, zpovídati, zpívat i oběť přinesou.

Verunka celodenní chůzí unavena usnula hned a spala jako dítě tvrdě a sladce. Něco se jí zdálo, a byl to asi pěkný sen, nebo když se probudila, měla mysl jasnou a spokojenou. Nebyla by mohla vypravovati, co ve snách viděla, ale zdálo se jí, že to bylo o Jarolímovi, protože toho jitra měla jeho tvář pořád na mysli a to tak jasně a určitě, jako by s ním před chvílí byla hovořila. Nemrzela se ten-

kráte na sebe, že stále v mysli k němu se vracela, ale oddávala se nevědouc zcela tomu dojmu. To všecko ten sen!

Když potom vůdce houfu svému připomenul, že čas, aby šli na mši, kterou sobě zaplatili, chystala stará Kateřina svíčky, které za sebe a za hospodyni rozžehnouti hodlala, a napomenula svou svěřenku, aby již také, jak jí máti poradila, oběť si připravila. Verunka pamětliva svého slibu přistoupila k boudě kramářově a zardívajíc se, koupila voskové srdéčko. Klopila oči, myslíc, že kramář a všichni, co kolem stojí, na ni upřeně hledí; ale nikdo si toho nevšiml; nebo co děvčat a mládenců ve Vambeřicích srdéček voskových si koupí a je obětuje!

Kněz sloužil mši svatou, houf před oltářem shromážděný se modlil. Před planoucími svíčkami klečela stará Kateřina, modlíc se za nebožtíka hospodáře, jeho rodiče, za otce nynější hospodyně, jak tato jí byla uložila, za ni, a líbala při tom často modlitby i obrázky svatých, jichž hojně v starých knížkách měla.

Když pak se ohlédla, spatřila po boku Verunku, ona klečíc s hlavou sklopenou tiše se modlila. Zajiště Boha prosila — rty ovšem se nepohybovaly, nešeptaly, ale ruce byly sepjaty, a celá tvář tak vážná, jako by se z celé duše mladá ta dívka pobožnosti oddala. Kateřina se zaradovala a k svým modlitbám přidala ještě jednu, aby Pán Bůh dal tomu děvčeti štěstí, hodného muže a statku Ducháčově řádného hospodáře. „Snad v tu chvíli dvě

stejné, srdečné prosby k nebesům se nesou,“ myslila věrná služebnice.

Ale mladá svěřenka její obětovavši voskové srdéčko, modlila se, aby Pán Bůh jisté mladé srdce, choro-li, pozdravil a zármutku zbavil.

A nevědouc, modlila se za dvě.

* * *

Již vůdce houfu přednesl rozloučení se s Vambeřicemi, již každý nakoupil dárků z pouti svým milým, domácím a známým — a poutníci dali se na zpáteční cestu. Ubývalo jim značně, a záhy odpoledne docházeli k českým hranicím. Přejdou ještě hory, lesem, nejobtížnější cestu, sestoupí potom v lesnaté doliny a již budou zas v zemi české. Tu tam ukrývali poutníci neb poutnice věci, jež by jim pomezní strážníci, kdyby se tu vyskytli, vzíti a pokutu za ně žádati mohli. Než neukázal se ani jediný zelený kabát, a šťastně tedy s pašovanými věcmi projdou.

Kus za houfem kráčela Kateřina, jí po boku Verunka. Stará služka začala hned za Vambeřicemi naříkati, že jí jaksi mdlo a nedobře. Přemáhajíc se a namlouvajíc sobě i Verunce, že to přejde, kráčela dále, ale volněji a mdleji. Děvče vzalo se stařeny všecko břímě, aby jí ulehčilo, ač tato dlouho se tomu bránila. Když pak již na hranicích českých se octli, zastaviv vůdce houf přehlížel, jsou-li všichni.

Kateřina s Verunkou byly ještě kus za nimi. Došel k nim a radil choré poutnici, aby si odpočinula v nedaleké chalupě, k níž za chvilenuku přijdou, a vyzýval Verunku, aby k houfu se přidala, že nechá u Kateřiny starší ženu. Děvče však rozhodně zamítlo a nedalo si namluviti. Vůdce musil povoliti.

„Když tomu tak chceš, zůstaň si, my na vás v hospodě pod lesem počkáme. Tady v chalupě nebo v širém poli nemůžeme všichni zůstat. Je to unavenost, mdloba, jak to už o poutích bývá, to přejde.“

Kateřina sice důtklivě vyzývala Verunku, aby s houfem šla, že za nimi už sama přijde, že cestu dobře zná, protože tudy tolikráte do Vambeřic šla. Ale jako starého vůdce děvče neposlechlo, tak neposlechlo nyní věrné služky. Vůdce odešel, a obě ženštiny obrátily se vpravo, kdež opodál bělela se chaloupka o samotě stojící. Tam sklesla Kateřina všecka unavena pod starou hruškou, před okny korunu svou rozkládající. V chalupě nebylo nikoho, než stařena málo slyšící a malý chlapec. Stařena kolébala nemluvně. Verunka požádavši o džbánek, nabrala čerstvé vody ze studánky vedle chalupy pod břehem se prýšticí a občerstvila tak mdlíci průvodkyni.

Než voda jako led studená a jako křišťál čistá nebyla tentokráte vydatným lékem. Stará služka byla tak mdlobou a slabotou sklíčena, že nemohla ani za hodnou chvíli povstati a nebylo naděje, že

by další cestu nastoupiti byla s to. Nadto starala se ještě o Verunku, žádajíc ji, aby jen za houfem šla a ji tu nechala. Ten den a noc sama že nějak přečká, a zejtra že by mohli pro ni poslati nebo přijeti. Když však děvče ji opustiti nechtělo, naléhala, že hospodyně bude míti strach, že se soužiti bude. Verunka byla neústupná. Přálať té ženě u věrné službě zestaralé a hospodyně oddané. Sedla si vedle ní do trávy, podávajíc jí časem vody neb namokřeným šátkem šedivou hlavu jí chladíc. Zároveň vyžírala do krajiny. Tu tam bylo viděti dělníka neb dělnici, ale daleko; cestou od Vamberčic nešel nikdo, ani nejel.

Chvíle za chvílí zvolna ubíhala.

Najednou vstala Verunka bedlivě před se hledíc. Tam před ní, ale hezky daleko, zahlédla za obilím koňský chomout a hlavu koňskou, pak již bylo viděti koně a povoz, na němž někdo seděl.

„Kačenko,“ pravilo hbitě se rozhodnuvši děvče, „počkejte tu chvíli, já doběhnu tam k tomu sedláku, aby vás odvezl. Když mu dobře zaplatím —“

A než Kateřina něco odvětit mohla, spěchala Verunka, jak jen přímo mohla, za povozem. Ten pořád jí byl před očima, až náhle zmizel, a pak po chvíli zase se vynořil, jak už cesta hluboká nebo vyniklá byla. Verunka chvátala čerstvě, jako by právě nyní z domu vyšla, ale povoz byl značný kus napřed, a teď — toť mrzuto! — dal se kuň do klu-sání.

Děvčeti rděly se tváře od prudkého běhu, na bílém těle zaleskly se drobnické krůpěje potu, a horko rozproudilo se celým tělem.

Uvolnila si šátek na nadrech, suknice za ní poletovala. Teď se zastavuje, volá z plna hrdla — kůň uvolnil v běhu, ale ten jeho vozka se neohlíží, nezaráží. Odbočuje vozovou cestou nalevo, stranou v dolík, za nímž černá se dlouhý, široký les skalnaté strmé vrchy pokrývající. Až v jeho stíny zajede, musí jen krokem, nebo tam cesta stoupá mezi skalami příkře do vrchu.

Verunka se na okamžik zastavila a hleděla za sebe. Uběhla, aniž pozorovala, značný kus cesty; chaloupku viděti nebylo, jen v dálce trčela do výše koruna rozložitého stromu — tam asi Kateřina.

Ale když se již jednou tak daleko pustila, nevrátí se s nepořízenou. Zahalekala znova, nadarmo. Povož přešel právě padolinu a zahýbal v les — již v jeho šeru zmizel.

Verunka dala se chutě s výšiny za ním. Ale když se octla na dolině, jala se bezděky volněji kráčet. Dech jí docházel a v boku jí začalo píchat. Na štěstí byl již les nablízku a tam svato-svatě dohoní toho hluchého vozku.

Vysoké, štíhlé jedle i smrky přijaly do svého stínu kvapící děvče, jež pokročivši v rozlehlý les, na okamžik stanulo. Příjemný chlad ovál její horké čelo i tvář, a svaté ticho pod mohutnou, tmavou klenbou lesa panující mile dojívalo. Nebyl to mrtvý klid vládnoucí nad krajinou za palčivého

poledne, ale živý, milý klid, v jehož tichu přece cítit čilý ruch a život.

Les i cesta stoupaly do stráně, po níž mezi stromovím bělely se tu menší, tam ohromné balvany pískovcové, obrostlé po vrchu mechem a lišejníky, stíněné u spodu vysokým kapradím, ve vlhké půdě tu bujícím. Náhle však se Verunka zastavila.

Cesta se dělila: jedna širší, pohodlnější nalevo v dol, druhá úzká, plná kamení přímo do vrchu, podobajíc se spíše průrvě nebo korytu bystřiny, jež tu cestu na jaře si byla vymlela.

Vpravo, vlevo pískovcové skály podivných tvarů, tu jako stěna, tu jako ohromné staré pomníky ovinuté tmavým břečtanem a ostružinou, tam zas beztvaré, rozervané.

Děvče se zarazilo. Ohlížela se kolem. Aniž tušila, dostoupila značně vysoko. Pod ní les hluboko v dol, odkud byla přišla, se sklánějící, a v něm cesta zmizela, před ní skály, v nichž voznice se také zpropadala. Má jít zpět či dále? Rachot vozu, který ji byl pořáde vedl, umkl. Kterou cestou se dal? Naslouchala.

Náhle to v dálce zavzdychalo, a šumot ten nesl se blíže vždy mohutněji a slavněji, až letěl nad hlavou Verunčinou, aby v hlubinách lesa zanikl.

Když pak hukot lesa umkl, zdálo se Verunce, že slyší vzdálený rachot a to vpravo na strmé cestě.

Nemýlila se. Avšak viděti nebylo možná, neb skály všecken výhled zacláněly. Zkusí to ještě kousek. A jak kamenitou, obtížnou úžlabinou stoupala,

náhle jako by ohromný stín byl na celý les padl a znova to v jeho klenutí a mezi skalami zahučelo. Vzhlédla do výše a smělá Verunka se lekla — nebe se zatáhlo, vítr již neustával a kmeny stromů již se rozkolébaly, o sebe vrzajíce — bouřka! Byla jí zvyklá, nebála se o sebe — ale co Kačena? Je tam sama, co si počne, a jak ona se k ní dostane? Ta stará dobračka bude teď o Verunku schnouti strachem. Vráti se — ale slyš! — rachot kol, jasnější, bližší, to není možná, aby to byl ten povoz, který stíhala! Opřela se o skálu, uvazujíc šátek pod bradu, i ten na ňadrech přitahujíc; padlyť již první krůpěje. Za skalami před ní vypínaly se jiné mohutnější, vyšší, prosté stromy, vynikající z hustého podrostu a z křovin jako starý, šedý hrad v rozvalinách.

Nebe za nimi rozkládalo se tmavošedé, deštěm syté a vítr hučel kol, zmítaje tenkou břízkou živořící na vyčnívající skále, jež jako cimbuří nad ostatní trčela.

Verunka hleděla po cestě nahoru. Již myslila, že se klamala, že vozka dávno ujel, již se chtěla vrátiti, v tom rachot vozu a hrnouceho se kamení zazněl nablízku a kolem skály zahnul teď kůň, silně o zadní nohy se opírající, tak, až chomout z krku se mu posunul. Zdržovalť šemík lehký vůz, jehož voj na napjatém držení se zmítala.

Verunka se zaradovala. Ten muž na voze sedící vezme ji s sebou a pojedje s ní zajisté za dobrou odměnu až do chalupy pro Kateřinu. Pozdravivši,

jala se žádost svou pronášeti. Ale nedomluvila. Muž uslyšev její hlas, zarazil a pohleděl k ní. A proto nedomluvila. V těch místech zavládlo již šero, nadto měla Verunka tvář šátkem částečně zakrytou, než po hlase ji poznal.

„Verunko!“ vzkřikl prudce a vášnivě, ale hned zase umkl. Jako by bůh ví jaké nebezpečí jí hrozilo, zalekla se, kolena se jí zachvěla, a nemohla hned promluvit a hleděla jako u vidění na Jarolíma, jenž byl již seskočil a podloživ kola kameny u ní stanul. Hleděli na se chvíli, až Verunka mu stručně pověděla, co se bylo přihodilo. Pověděl jí, že hospodář jej poslal do té německé vesnice sem za hory pro nějaké semínko, ale to že nekvapí; chce-li, že ji doveze, kam žádá.

Bylo také na čase. Den se byl nachýlil, vítr byl prudký a šerem, jež od zataženého nebe a lesa nastalo, padal již drobný deštík. Verunka sedla na vůz vedle Jarolíma, jenž koně pobídl. Sjížděli zvolna a opatrně.

Když se byli dorozuměli, proč se tu shledali, mlčeli zase za dlouhou chvíli, ač každého z nich tísnil dav myšlenek. Nejisti, nepokojni v srdci byli oba. Konečně začal Jarolím, vyptáváje se na pouť a poutníky, a Verunka jako by byla niť našla. Pověděla mu vše, i co nového ve vsi se zběhlo od té doby, co byl odešel, a tu pak se octli na jiném poli.

Verunka dosud nezažertovala, nezasmála se, jak bývalo jejím zvykem. Nyní se vážně tázala, nestýská-li se mu v té zastrčené vesnici.

„Člověk zvykne —“

„Já bych nezvykla. Dívala jsem se na ni, když jsme včera kolem šli, a hádala, v kterém ty statku asi —“

Jarolím najednou vzhlédl k děvčeti, a to jako by se toho pohledu bylo zaleklo, zamlčelo se.

„Tys na mne vzpomněla?“ otázal se bezděky.

Verunka se usmála.

„Srdce nemám, ale paměť mám,“ odtušila pichlavě. Vzpomněl na to, co jí byl na sadě řekl.

„Ah tys nezapomněla?!“

„A tys zapomněl?“

„Nač?“

„Na Ančku Dokoupilovu —?“

„Už dávno.“

„Ty máš také srdce?“ a zasmála se. Než brzo tvář její opět zvažněla. „Vidíš, jak živa bych se byla nenadála, že ty takového něco uděláš, myslila jsem, že nejsi jako ti ostatní.“

„A myslíš tak dosud?“

Zamlčela se.

„Myslila jsem, ale pak, když jsi pryč odešel, napadlo mi, že v tom nějaká příčina, že nejsi spokojen.“

Za řeči té seděl Jarolím s hlavou nachýlenou, hledě zachmuřeně na kamenitou cestu, přes níž vozík zmítaje se rachotil.

„Kdo ví, jak,“ pokračovala Verunka, „ale dnes mi to zas napadlo ve vambeřickém kostele, a obětovala jsem srdce.“

Jarolím vzhledl náhle k Verunce, jež nyní oči sklopila a jako mák se začervenala. Chasníkovy oči se zaleskly.

„Za koho?“ tázal se prudce.

„Co bych ti to říkala, jsem hošice, a směj se —“ vzhledla k němu, ale škádlivě nemohla se usmáti.

„A kdybys byla — to už je jedno — musím ti to říci, teď, dokud čas, ať se mi vysměješ — ale já musím, tlačilo mne to jako kámen, mořilo — však beztoho to víš, že jsem pro tebe odešel, nebo kdybych doma byl zůstal, nesmlčel bych a řekl ti, že proto jsem se s Aničkou rozešel, protože jsem ji přestal mít rád. Nevím, jak se stalo, ale mé myšlení bylo pořád u tebe, a byl bych tam té musil v hrdlo lhát, a já tak nemohl s ní živ býti —“

Nevěda chopil se její ruky a držel ji ve své, a Verunka zardělá naslouchala jako u vidění. Tušila to, ale když tu prudkou, vášnivě pronesenou řeč slyšela, zachvělo se nitro a srdce prudce zabušilo.

„A proč jsi mi to tenkrát neřekl?“

„Proto žes byla hošicí, že bys myslila, jako bych pro něco jiného než pro tebe Aničku opouštěl, jako ti všichni — protože bych toho nesnesl, kdybys mne byla odbyla jako je.“

Vtom vrazilo kolo prudce na veliký kámen, takže vůz zarachotiv prudce na jednu stranu se nachýlil. Jarolím objal chvatně pravicí Verunku, jako by ji zachytiti chtěl, a Verunka chytla se ho

prudce, aby našla oporu. Vůz nanovo se zakolísal, hrklo to, ale šťastně a včas ještě sklouzlo kolo s kamene. Krotký a opatrný kuň se zastavil. Ti tam na voze to nezpozorovali. Verunka nevytrhla se Jarolímovi z náručí, i když nebezpečnost minulo. Zapomněla na ně, a Jarolím úžeji přitiskl rozechvěné děvče k svému srdci.

„Nevysměješ se mi?“ tázal se on tiše.

Verunka neodpověděla. Cítil však, že úžeji hlavu na jeho prsa přitulila. Sklonil se k ní a políbil ji na čelo i kadeř.

Zdaleka za skalami zahřímalo a šerem lesním zasvitl žlutavý blesk. Nastala bouřka.

Ale u nich bylo již po bouři. Verunka vztyčila svou zardělou hlavu; zářící oči upírala na Jarolíma a na rtech chvěl se jí blažený úsměv. Ta mladá tvář byla jako jarní ozářená po bouři, osvěžená májovým deštěm, slunkem z mraků náhle a znena-dání proskočivším.

A Jarolím by si byl nejraději z toho srdce zavýskal.

Vidíš tam mezi vlnícím se obilím uhánějící vozík tažený rychlým koněm? Vidíš na voze jonáka a těsně vedle něho dívčinu, jíž bílá plína se uvolníví za ní jako bělostná peruť se třepetá?

Jedou vesele, jako o svatebním veselí.

* * *

*

Staré Kateřině nebylo dobře, ale valně ozdravěla, jakmile před chalupu vůz přihrčel a s něho Verunka, o niž tolik strachu poměla, že někde zabloudila, seskočila.

Jarolím naložil stařenu na vůz. Prve než odjeli, stanula bezděky vedle Verunky, která k lesu hleděla.

Tam nad začernalým hřbetem horským na tmavém pozadí nebes vzklenula se krásná, jasná duha.

„Zrovna tam —“ pověděla tiše Verunka a myslila na úvozovou, skalnatou cestu uprostřed lesa, kde se byli dorozuměli.

„Vidíš, Pán Bůh tě vyslyšel. Ale tys mne uzdravila, Verunko!“

Pozdě v noci dočkala se konečně Ducháčová poutnic, o které tolik strachu poměla. Přijely na voze. A pak ještě dlouho neusnula, nebo Verunka jí přinesla noviny!

Jarolím byl na komoře, ale nespál. Věděl, že teď Verunka všecko matce povídá. Co ta tomu řekne, svolí-li?

Ráno, když přišla hospodyně na komoru, seděl už Jarolím přistrojený na truhle. Vstal a hleděl dychtivě na tvář té bledé, vážné selky.

A když spatřil její úsměv, který jak živ neviděl, když mu vlídně ruku podala a řekla: „Pán Bůh vám požehnej!“ tu odpadla mu všechna tíseň od srdce a pro srdečné pohnutí nemohl ani slovíčka promluvit.

Pak odjel. Po žních, na začátku podzimu vrátil se zas, ale nepřijel sám: přivedl s sebou družbu, mládence, hosti a když pak šťastnou Verunku k oltáři odváděl, povídala stará Kateřina hospodyně: „Nadarmo jsme na pouť nešly. Panna Maria vamberžická nás vyslyšela.“

A lidé ve vsi, když uslyšeli, jak se vše událo, řekli tu uštěpačně, tam vesele:

„Sama si hochu namluvila, sama si ženicha přivedla, je to přece jen hošice.“